

ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΥ

“ΟΔΗΓΟΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ”

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2016

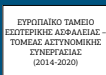
ΟΔΗΓΟΣ
ΤΣΕΠΗΣ

ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ
Δ/ΝΣΗ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
(ΚΕ.ΜΕ.Α.)

Δράση συγχρηματοδοτούμενη σε ποσοστό 75% από κοινοτικούς πόρους και 25% από εθνικούς πόρους που θα βαρύνει τις πιστώσεις του υπ' αριθμ. 2016ΣΕ05020006 Έργου της ΣΑΕ 050/2 με τίτλο: "Δράσεις κατά της Ριζοσπαστικοποίησης και του Εξτρεμισμού".

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΤΣΕΠΗΣ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΤΣΕΠΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ¹

Εισαγωγή

Κρίσιμο και στρατηγικού χαρακτήρα στοιχείο πρόληψης και ανάσχεσης του φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης και του εξτρεμισμού αποτελεί σήμερα η έγκαιρη παρέμβαση στη διαδικασία εξέλιξής του. Ο Οδηγός αυτός έχει ενημερωτικό χαρακτήρα και στοχεύει να βοηθήσει το ευρύ κοινό να κατανοήσει το φαινόμενο, τα αίτιά του, τις διαστάσεις και την επικινδυνότητά του, καθώς και να το πληροφορήσει σχετικά με την αντιμετώπισή του από τους εντεταλμένους φορείς, αλλά και για το ρόλο της ίδιας της κοινωνίας στην πρόληψη του φαινομένου.

Ο Οδηγός ακολουθεί την παρακάτω δομή:

- ορισμός του φαινομένου,
- διαφοροποίηση με τις μορφές κοινωνικής & πολιτικής δράσης,
- αίτια & διαστάσεις,
- συνοπτική παρουσίαση της πολιτικά (ακροαριστερής/ αναρχικής και ακροδεξιάς) και θρησκευτικά υποκινούμενης ριζοσπαστικοποίησης,
- ο ρόλος του νόμου, της οικογένειας και του σχολείου,
- η ριζοσπαστικοποίηση σε συνθήκες κρίσης,
- η στρατηγική της ΕΕ και η εθνική προσέγγιση.

1. Ο ΟΔΗΓΟΣ συντάχθηκε από την Ομάδα Επιστημονικών Συνεργατών - Συγγραφέων, στο πλαίσιο της Δράσης με τίτλο "Δράσεις κατά της Ριζοσπαστικοποίησης και του Εξτρεμισμού" (2016)

Ο ορισμός του φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης

Η ριζοσπαστικοποίηση είναι η διαδικασία κατά την οποία ένα πρόσωπο αποδέχεται τη χρήση βίας για την επίτευξη πολιτικών, ιδεολογικών ή θρησκευτικών στόχων. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η ριζοσπαστικοποίηση δεν οδηγεί κατ' ανάγκη στο βίαιο εξτρεμισμό ή την τρομοκρατία και ότι οι ριζοσπαστικές συμπεριφορές δεν είναι κατ' ανάγκη προβληματικές. Σημαντική είναι επίσης η αναγνώριση ατόμων και ομάδων που είναι ευάλωτες στη ριζοσπαστικοποίηση, ώστε να εφαρμοστούν κατάλληλα μέτρα για έγκαιρη και αποτελεσματική παρέμβαση.

Τα μέτρα αυτά σε καμία περίπτωση δε θα πρέπει να συνεπάγονται στιγματισμό, διακρίσεις, ξενοφοβία και προκαταλήψεις απέναντι σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες

Η ριζοσπαστικοποίηση ορίζεται ως μια έντονη κοινωνική και ψυχολογική διαδικασία αυξημένης προσήλωσης σε πολιτικές ή θρησκευτικές εξτρεμιστικές ιδεολογίες. Αφορά στη σταδιακή υιοθέτηση ακραίων θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεων με στόχο την ανατροπή των συμβατικών ιδεολογιών στη βάση μιας (προσλαμβανόμενης από τους υποστηρικτές) “αδικίας” και αποξένωσης από την κοινωνία και το κράτος. Αποτελεί μια προσωπική και ιδεολογική μεταμόρφωση από μια κατάσταση σε μια άλλη, η οποία, όταν αρχίσει να συνδέεται με το βίαιο εξτρεμισμό, μπορεί να οδηγήσει σε πολιτικά ή θρησκευτικά υποκινούμενη βία.

Τα στάδια της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης

Η ριζοσπαστικοποίηση μπορεί να αφορά σε διάφορα τμήματα της κοινωνίας, καθιστώντας, έτσι, εξαιρετικά δύσκολη τη σκιαγράφηση ενός συγκεκριμένου προφίλ ατόμου, ευάλωτου στη στρατολόγηση από ακραίες ιδεολογίες. Η διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης, στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι μια βαθμιαία διάβαση από διαφορετικά στάδια, που δεν είναι εύκολη ούτε απλή, ούτε γρήγορη, αν και καταγράφονται και εξαιρέσεις, αφού ορισμένα γεγονότα που δρουν ως “καταλύτες” μπορεί να την επιταχύνουν. Επειδή, λοιπόν, πρόκειται για διαδικασία, η έγκαιρη παρέμβαση της Πολιτείας και των θεσμών

της έχει νόημα, καθώς όσο πιο σύντομη είναι η διαδρομή, τόσο στενεύουν τα περιθώρια παρέμβασης.

Σε καμία περίπτωση, βέβαια, δεν πρέπει να θεωρείται ότι ένα ριζοσπαστικοποιημένο άτομο θα προβεί οπωσδήποτε σε βίαιες ή/και τρομοκρατικές ενέργειες.

Γιατί μας απασχολεί η ριζοσπαστικοποίηση;

Η ριζοσπαστικοποίηση είναι ένα φαινόμενο τόσο παλιό όσο και οι κοινωνικές διαμαρτυρίες, ενώ η σύγκρουση ιδεών μέσα στο κάθε κοινωνικό, οικονομικό ή πολιτικό σύστημα, διαχρονικά, είναι σύμφυτη με την ίδια τη δημιουργία και λειτουργία των κοινωνιών. Γιατί λοιπόν έχει καταστεί μείζον πρόβλημα για τα σύγχρονα κράτη; Η σύγχρονη ριζοσπαστικοποίηση συνδέεται με τον εξτρεμισμό, και, ορισμένες φορές, με την τρομοκρατία. Μπορεί να έχει αμιγώς πολιτικά κίνητρα ή να είναι θρησκευτικά υποκινούμενη. Χαρακτηρίζεται από την υιοθέτηση ακραίων ιδεολογιών περί “ιδανικής κοινωνίας”, αλλά και την πίστη ότι η επιβολή αυτών μπορεί να επιτευχθεί κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, με βίαια μέσα, τα οποία πλήττουν την ίδια την κοινωνία και τους πολίτες της. Ακριβώς αυτή η τάση στη βίαιη προσαρμογή της πραγματικότητας στο ιδανικό, η έλλειψη σεβασμού στην ανθρώπινη ζωή και η άποψη ότι πρόκειται για μια παράπλευρη, ελάσσονος σημασίας, απώλεια, κατατάσσει τις ιδεολογίες αυτές στην κατηγορία του εξτρεμισμού. Το ενδιαφέρον - και η ανησυχία - για το φαινόμενο της ριζοσπαστικοποίησης έχει αυξηθεί ιδίως μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, με την εμφάνιση του φαινομένου της λεγόμενης “νέας τρομοκρατίας” και της άμεσης σχέσης της με τον θρησκευτικό εξτρεμισμό. Ωστόσο, είναι σαφές ότι η ριζοσπαστικοποίηση αφορά εξίσου τα άκρα του πολιτικού φάσματος.

Η ριζοσπαστικοποίηση ΔΕΝ ταυτίζεται με άλλες μορφές κοινωνικής - πολιτικής δράσης

Η σύγχρονη εκδοχή της ριζοσπαστικοποίησης παραπέμπει σε μια κατάσταση κατά την οποία ένα άτομο, στο πρώτο στάδιο, αρχίζει να διακατέχεται από εξτρεμιστικές ιδέες. Το άτομο αυτό μπορεί να εκφράζει δημόσια εξτρεμιστικές απόψεις αλλά να μην προχωρά στην ανάληψη δράσης.

Ο ακτιβισμός, από την άλλη, αφορά σε ένα ευρύτατο φάσμα δράσεων, από πολλές ομάδες πολιτών και κινημάτων, αναπτύσσεται κυρίως μετά τη δεκαετία του '90 και συνδέεται, ιδιαίτερα, με το φαινόμενο της Κοινωνίας των Πολιτών/ΚτΠ. Αν και ο ακτιβισμός μπορεί να λάβει βίαιες μορφές, δεν πρέπει να συνδέεται με το βίαιο εξτρεμισμό, ενώ, είναι βασικό να τονιστεί η διαφορά της υγιούς ενασχόλησης με τα κοινά, των λαϊκών ή κοινωνικών διεκδικήσεων που εκφράζονται μέσα σε μια κοινωνία -στο πλαίσιο των οποίων προκύπτουν διαφωνίες και συγκρούσεις- από βίαιες μορφές που έχουν ως στόχο τη σύγκρουση.

Αίτια της ριζοσπαστικοποίησης

Όλες οι προσεγγίσεις για το φαινόμενο της ριζοσπαστικοποίησης περιγράφουν, ουσιαστικά, πώς ένα άτομο -για λόγους ψυχολογικούς, προσωπικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς- μπορεί να βιώσει μια διαδικασία απομόνωσης από το κοινωνικό σύνολο. Η πρόσβαση σε μια ριζοσπαστική ομάδα μπορεί, αρχικά, να φαίνεται σημαντική και να βιώνεται ως μια αίσθηση του “ανήκειν”, μια αίσθηση σκοπού και νοήματος και μια αίσθηση δύναμης. Στη συνέχεια, βέβαια, η απομόνωση του ατόμου γίνεται πολύ μεγαλύτερη, καθώς το ριζοσπαστικοποιημένο άτομο “κοινωνικοποιείται” έντονα, μέσα στην ομάδα, υιοθετεί έναν απόλυτο τρόπο σκέψης που διαχωρίζει τον κόσμο σε “εμείς κι αυτοί” και αρχίζει να βλέπει τον “άλλον” ως εχθρό. Η “κοινωνικοποίηση” στο εσωτερικό της ομάδας οδηγεί, έτσι, σε μια ζωή με μυστικότητα και περιορισμούς, η οποία αποκόπει το άτομο ακόμα πιο πολύ από το κοινωνικό σύνολο. Η ριζοσπαστικοποίηση είναι μια διαδικασία ατομική, ωστόσο, οι επιστήμονες τονίζουν το πόσο σημαντική είναι η ύπαρξη δικτύων και κοινωνικών επαφών τα οποία, ουσιαστικά, διευκολύνουν το άτομο σε αυτή τη διαδικασία.

Μια σειρά αιτιών έχει προταθεί ή συνδεθεί κατά καιρούς με την ερμηνεία του φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης: κοινωνικά αίτια, όπως φτώχεια, σχετική αποστέρηση, κοινωνικές, φυλετικές, εθνοτικές και θρησκευτικές διακρίσεις, απουσία κοινωνικής ένταξης, απουσία κοινωνικής κινητικότητας, “γκετοποίηση”, ζητήματα ταυτότητας, θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικά στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος φιλικού στη ριζοσπαστικοποίηση. Βέβαια αυτό δεν είναι απόλυτο, ενώ

είναι σημαντικό να τονιστεί ότι κανένα αίτιο δεν μπορεί να ερμηνεύσει συνολικά το φαινόμενο ή την πράξη ενός ατόμου, μας βοηθάει όμως να το κατανοήσουμε καλύτερα.

Πολιτική και Θρησκευτική Ριζοσπαστικοποίηση Ακροαριστερή/αναρχική

Η ακροαριστερή τρομοκρατία της μεταπολίτευσης στην Ελλάδα διακρίνεται συνήθως σε δύο “γενιές”, οι οποίες διαφέρουν ως προς τις ιδεολογίες που υιοθετούν, καθώς και ως προς τις τακτικές που χρησιμοποιούν και τους στόχους που επιλέγουν. Η πρώτη γενιά αποτελούνταν από ομάδες και οργανώσεις που εμπνέονταν από τις μαρξιστικές-λενινιστικές ιδέες (πχ. 17N, Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας/ΕΛΑ). Θεωρούσαν την ανατροπή του καπιταλιστικού συστήματος ως σκόπιμη και αναπόφευκτη και στόχευαν στη διάλυση των αστικών θεσμών και στη δημιουργία μιας αταξικής κοινωνίας μέσα από την αέναη ταξική πάλη. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις της πρώτης γενιάς ακολουθούσαν και επηρεάστηκαν από ακροαριστερές τρομοκρατικές οργανώσεις της Ευρώπης, όπως οι Ερυθρές Ταξιαρχίες (Brigate Rosse) στην Ιταλία και Φράξια Κόκκινος Στρατός (Baader-Meinhof) στη Γερμανία.

Η δεύτερη γενιά τρομοκρατικών οργανώσεων, που δημιουργήθηκε στη δεκαετία του 2000 έχει ως στόχο τη διάλυση της υπάρχουσας κοινωνικής δομής. Εκφράζει την απόρριψη και τη διαμαρτυρία της απέναντι στις κυρίαρχες αξίες της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας και της δημοκρατίας. Διακατέχεται από άκρατο μηδενισμό/νικηλισμό και απορρίπτει το σύνολο των θεσμών του κράτους: πολιτικά κόμματα, εκκλησία, αστυνομία, στρατό, δικαιοσύνη και το εκπαιδευτικό και σωφρονιστικό σύστημα της χώρας. Επίσης βάζει στο στόχαστρο και τα Μ.Μ.Ε., ιδιωτικές επιχειρήσεις και τράπεζες.

Ακροδεξιά

Η ακροδεξιά εξτρεμιστική ιδεολογία είναι μια εθνικιστική ιδεολογία, η οποία θεωρεί την εθνική ταυτότητα ως υπέρτατη αξία και αντιτίθεται με βίαιο τρόπο σε καθετί μπορεί να την αλλοιώσει. Η χρήση βίας αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιδεολογίας αυτής. Οι ακροδεξιοί εξτρεμιστές πιστεύουν σε πολιτικές ιδέες, αντιλήψεις και ιδεολογίες άκρα συντηρητικές, τις οποίες προσπαθούν να επιβάλουν στους υπόλοιπους με τη βία. Η ακροδεξιά εξτρεμιστική βία συνδέεται πολλές φορές με τα εγκλήματα μίσους, τα οποία στοχοποιούν ευάλωτες ομάδες ή άτομα που ταυτίζονται με κάποια συγκεκριμένα εθνικιστική ομάδα, εθνική μειονότητα, θρησκεία ή σεξουαλική προτίμηση.

Εκφράζει συμπάθεια για το Φασισμό, μια ριζοσπαστική, αυταρχική και εθνικιστική ιδεολογία, η οποία τοποθετεί το έθνος υπεράνω κάθε άλλης αξίας. Επίσης υποστηρίζει το βιολογικό ρατσισμό, μια έννοια που θεωρεί τους ανθρώπους μη ίσους, και τους διαχωρίζει σε ανώτερους και κατώτερους με βάση το χρώμα του δέρματός τους, την εθνικότητά τους και τη θρησκεία τους. Η ακροδεξιά εξτρεμιστική ιδεολογία καλλιεργεί τόσο την Ισλαμοφοβία, δηλαδή το φόβο ή το μίσος για το Ισλάμ και τους μουσουλμάνους, όσο και την ομοφοβία.

Στόχος της είναι η ανατροπή και η εγκαθίδρυση ενός έθνους-κράτους που θα βασίζεται στο τρίπτυχο “φυλή, αίμα, καταγωγή” στα πρότυπα του εθνικοσοσιαλισμού, καθώς και η με κάθε τρόπο και τίμημα προστασία του “καθαρού αίματος” και “της καθαρής φυλής”.

Θρησκευτικά υποκινούμενη

Μια πληθώρα οργανώσεων έχει αναδυθεί από την εποχή που η Al-Qaeda ήλθε δυναμικά στο προσκήνιο αναπροσδιορίζοντας την ίδια την φύση του φαινομένου της παγκόσμιας τρομοκρατίας. Η γνωστότερη και πιο ανησυχητική οργάνωση στις μέρες μας είναι το ISIS (ή DAESH). Διεκδικεί οικουμενικότητα με την ίδρυση του “χαλιφάτου”, δραστηριοποιείται εκτός της γεωγραφικής του βάσης, με πληθώρα αιματηρών τρομοκρατικών επιθέσεων σε χώρες της Ευρώπης και όχι μόνο, χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για στρατολόγηση, προπαγάνδα, δημιουργία εντυπωσιακών επικοινωνιακών γεγονότων, ενώ η δικτυακή του μορφή του έχει επιτρέψει μια τεράστια διασπορά. Επίσης, και οι υπόλοιπες τρομοκρατικές οργανώσεις (BOKO HARAM, AL SHABAAB, κ.α.) υιοθετούν μια απόλυτη ρητορική κατά της Δύσης και όσων θεωρούν ότι συνεργάζονται μαζί της ή την εκπροσωπούν, καλώντας σε ολοκληρωτικό πόλεμο από όποια θέση βρίσκεται κανείς, σε όποιο τόπο της γης κατοικεί και με οποιοδήποτε μέσο, ηρωοποιώντας την ακρότητα και την θηριωδία ως μορφή “μαρτυρίου”, και “ανδρείας”.

Παράλληλα, το ζήτημα των “αλλοδαπών μαχητών” που έχουν ενταχθεί στις τάξεις του ISIS και μάχονται στις εμπόλεμες ζώνες βρίσκεται στην αιχμή της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στο βίαιο εξτρεισμό και στην τρομοκρατία. Οι “αλλοδαποί μαχητές” στην ευρύτερη περιοχή της Συρίας, του Ιράκ και της Λιβύης που προέρχονται από Ευρωπαϊκές χώρες υπολογίζονται σε περίπου 6.000 άτομα.

Αυτή τη στιγμή, θεωρούνται ως η κυρίαρχη απειλή για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια.

Σε κάθε περίπτωση, δεν πρέπει να συνδέουμε το Ισλάμ ή οποιαδήποτε άλλη θρησκεία με το βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία.

Ο ρόλος του Νόμου

Στην αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης, προτεραιότητα έχει, ασφαλώς, η πρόληψη - δηλαδή η εξάλειψη των συνθηκών που ευνοούν την εμφάνισή της και η ανάσχεση της εξέλιξής της, προτού τυχόν οδηγήσει σε ανάληψη βίαιης δράσης. Καίρια είναι συνεπώς η σημασία των μέτρων που έχουν αναφορά στην οικογένεια, στην εκπαίδευση, στην κοινωνία. Αντίθετα, εξαιτίας της ευαίσθητης φύσης του αντικειμένου, η παρέμβαση του νομοθέτη με τα μέσα του ποινικού δικαίου πρέπει να προωθείται προσεκτικά και μόνο εφόσον είναι απολύτως δικαιολογημένη και απαραίτητη. Άστοχες ή υπερβολικές αντιδράσεις στο συγκεκριμένο πεδίο ενδέχεται να φέρουν μη επιθυμητά αποτελέσματα, όπως να τονώσουν το φαινόμενο ή να διαταράξουν την κοινωνική ειρήνη.

Η ανάγκη επιμελούς και ψύχραιμης διαχείρισης, ωστόσο, δε σημαίνει ότι η Πολιτεία δε διαθέτει εργαλεία για την αντιμετώπιση των προσβολών που εκδηλώνουν τα ριζοσπαστικοποιημένα άτομα. Η εθνική μας νομοθεσία αντιδρά με αυστηρότητα στις περιπτώσεις όπου η ριζοσπαστικοποίηση καταλήγει να συνδεθεί με το βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία. Χαρακτηριστικό είναι, εξάλλου, ότι τιμωρούνται και πράξεις που προηγούνται των τρομοκρατικών επιθέσεων, ακριβώς λόγω της επικινδυνότητάς τους.

Εκτός ποινικού ενδιαφέροντος μένουν κυρίως οι πράξεις που συνιστούν απόλαυση κάποιας μορφής ελευθερίας (έκφρασης, συνάθροισης, συνεταιρίζεσθαι, θρησκευτικής ελευθερίας κ.λπ.) δίχως να βλάπτουν ή να θέτουν σε κίνδυνο αγαθά άλλων προσώπων -π.χ. η υιοθέτηση ακραίας ιδεολογίας που

δε συνδυάζεται με τέλεση εγκλημάτων ούτε με προσπάθεια να πεισθούν άλλα πρόσωπα σε τέλεση εγκλημάτων, ο ασπασμός μιας θρησκείας και η παρακολούθηση των τελετουργικών της, η επιστημονική έρευνα και ο διάλογος για την τρομοκρατία και τη ριζοσπαστικοποίηση. Επίσης, το συναφές θεσμικό πλαίσιο δίνει τη δυνατότητα επεικούς μεταχείρισης των δραστών που αποτρέπουν τη διάπραξη εγκλήματος από τρομοκρατική οργάνωση ή συμβάλλουν ουσιωδώς στην εξάρθρωσή της.

Οικογένεια - Σχολείο

Ειδικότερα για τους νέους, θα πρέπει να διασφαλισθεί η διαδικασία διαμόρφωσης της ταυτότητας τους, η οποία πολλές φορές μπορεί να επηρεαστεί από παράγοντες ικανούς να τους οδηγήσει στη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση. Τέτοιοι παράγοντες είναι ένα προβληματικό οικογενειακό, σχολικό και φιλικό περιβάλλον, το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και το γεγονός ότι έρχονται σε αρκετές περιπτώσεις αντιμέτωποι με διακρίσεις, αποκλεισμούς, αδικίες, έλλειψη προοπτικών, αισθήματα απογοήτευσης. Στη θετική διαμόρφωση της ταυτότητας και στην ενίσχυση της αίσθησης του “ανήκειν”, θα πρέπει να συμβάλλουν ουσιαστικά γονείς, αδέρφια, φίλοι, εκπαιδευτικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, λοιποί επαγγελματίες υγείας, αστυνομικοί, αλλά και υπάλληλοι της τοπικής αυτοδιοίκησης, διοργανωτές δραστηριοτήτων για νέους (π.χ. αθλητικά σωματεία, προπονητές αθλημάτων) και προσωπικότητες από το χώρο του πολιτισμού και της ψυχαγωγίας. Οι νέοι θα πρέπει να αναπτύξουν κριτική σκέψη, γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, έτσι ώστε να κατανοούν και να απορρίπτουν πληροφορίες που παρουσιάζονται από βίαιες εξτρεμιστικές ομάδες, μέσω προπαγάνδας, που τους αποπροσανατολίζουν.

Σημαντικό ρόλο θα μπορούσαν να διαδραματίσουν τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας, προλαμβάνοντας συμπεριφορές ριζοσπαστικοποίησης, εντοπίζοντας και παρέχοντας υποστήριξη σε ευάλωτα άτομα. Θα μπορούσαν, επίσης, να καταρτισθούν εκπαιδευτικά προγράμματα νέων, κυρίως μέσω των σχολείων και των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, σε θέματα ιθαγένειας,

πολιτικής και θρησκευτικής ανοχής, κατανόησης των αξιών της δημοκρατίας, της πολυφωνίας και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά, της πολιτισμικής διαφορετικότητας, καθώς και των ιστορικών συνεπειών της υποκινούμενης, πολιτικά και θρησκευτικά, βίας.

Τέλος, οι κρατικές αρχές θα πρέπει να σχεδιάσουν και υλοποιήσουν ειδικά προγράμματα εκπαίδευσης και κοινωνικής υποστήριξης σε μέλη οικογενειών που έχουν έρθει αντιμέτωπες με το φαινόμενο.

Το οικογενειακό περιβάλλον μπορεί να εντοπίσει αμεσότερα αλλαγές στις συμπεριφορές των οικείων προσώπων, που βρίσκονται σε διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης ή είναι ευάλωτα να ριζοσπαστικοποιηθούν, καθώς και να επηρεάσει τις προθέσεις τους σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι οι Αρχές

Ο ρόλος του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης

Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας ιδίως τα τελευταία χρόνια και η χρήση του διαδικτύου έχουν αναμφισβήτητα συμβάλει στην κοινωνική πρόοδο και ευημερία. Ταυτόχρονα όμως, το διαδίκτυο αποτελεί την πλέον δημοφιλή και αποδοτική μέθοδο στρατολόγησης νέων με στόχο την εμπλοκή τους σε εξτρεμιστικές δράσεις, σύμφωνα και με τις αναφορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους οι ομάδες που έχουν επιφορτιστεί με το έργο της στρατολόγησης κάνουν χρήση όλων των μέσων της σύγχρονης τεχνολογίας.

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, η εκμετάλλευση του χώρου του διαδικτύου που δεν είναι ελεύθερα προσβάσιμο, όπως το Deep και το Dark Web, αποτελεί ένα σημαντικό ηλεκτρονικό όπλο στα χέρια των εξτρεμιστών. Σημαντικές προϋποθέσεις για την επικοινωνία κατά τη διάρκεια της στρατολόγησης είναι η ανωνυμία και η εμπιστευτικότητα κατά την ανταλλαγή και τη διάδοση των πληροφοριών. Η συνεχής ανανέωση των πληροφοριών και η άμεση πρόσβαση σε αυτές αποτελεί ισχυρό εργαλείο προπαγάνδας.

Επιπλέον, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα διευκόλυνσης του σχηματισμού δικτύων (βίαιου εξτρεμισμού) και διαπροσωπικής αλληλεπίδρασης. Ενισχύουν το σχηματισμό γνώμης/άποψης και προσφέρουν μια πλατφόρμα για τους νέους, οι οποίοι αναζητούν προσωπική ταυτότητα για να εκφράσουν τις αντιδράσεις/διαφοροποιήσεις τους, αλλά

και να αποκτήσουν ταυτότητα του “ανήκειν” σε μια κοινωνική ομάδα.

Η χρήση ιστολογίων (blogs) ή forums, όπου πραγματοποιείται ανταλλαγή πληροφοριών, η χρήση των πολυμέσων με ενσωματωμένες τεχνικές μιμητισμού και διάδοσης “κρυφών” μηνυμάτων αποτελούν μέρος των εργαλείων στρατολόγησης. Εφαρμογές των έξυπνων κινητών σε συνδυασμό με τη διασφάλιση της ανωνυμίας και την κρυπτογράφηση αποτελούν ένα ακόμα μέσο επικοινωνίας και διασποράς της προπαγάνδας.

Συμπερασματικά, η χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης βοηθά στην αύξηση της εξτρεμιστικής/τρομοκρατικής δράσης, αφού έχει αποδειχθεί ότι παρέχει τα ακόλουθα:

- Σχηματισμός δικτύου και διαπροσωπική αλληλεπίδραση
- Απόκτηση ταυτότητας μίας ομάδας
- Ευκολία επικοινωνίας και εξασφάλιση ανωνυμίας
- Πρώθηση προπαγανδιστικού υλικού
- Ανταλλαγή μεθόδων δράσης
- Παροχή εκπαίδευσης
- Δικαιολόγηση των πράξεων
- Επιτάχυνση της διαδικασίας ριζοσπαστικοποίησης
- Online ριζοσπαστικοποίηση και αυτοριζοσπαστικοποίηση

Η ριζοσπαστικοποίηση σε συνθήκες κράτησης

Οι φυλακές παρέχουν πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης, η οποία μπορεί να οδηγήσει στο βίαιο εξτρεμισμό. Παρέχουν, σχεδόν, πρόσφορες συνθήκες στις οποίες ακραίες, πολιτικά ή θρησκευτικά, ιδεολογίες μπορούν να ανθίσουν. Ο κίνδυνος ριζοσπαστικοποίησης, στρατολόγησης και ανάπτυξης εξτρεμιστικών συμπεριφορών, μέσα στις φυλακές, και, γενικότερα, σε χώρους κράτησης, είναι υπαρκτός.

Οι κρατούμενοι τείνουν να είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι, δεδομένου ότι, τις περισσότερες φορές, τα άτομα αυτά:

- Επιθυμούν να ανήκουν κάπου και, έτσι, αναζητούν ένα νέο κοινωνικό περιβάλλον ως αντίδραση στη μοναξιά
- Βρίσκονται σε διαδικασία αναζήτησης μιας ταυτότητας ή αναζητούν προστασία
- Τοποθετούνται εκτός “κανονικών κοινωνικών δομών” όπου δεν υπάρχουν οι παράγοντες εκείνοι οι οποίοι μπορούν να λειτουργήσουν “προστατευτικά” απέναντι σε αρνητικές επιρροές

Σε καμία περίπτωση, όμως, δεν είναι ορθό να αποδίδονται τα φαινόμενα βίας και ριζοσπαστικοποίησης, συνολικά, στις φυλακές και το σωφρονιστικό σύστημα, η αναγκαιότητα και χρησιμότητα των οποίων παραμένει αδιαμφισβήτητη. Αντίθετα, μάλιστα, πρέπει να προσεγγίζονται μέσα από μια θετική οπτική, δηλαδή, ως παράγοντας ο οποίος μπορεί να συμβάλει σε μια “ομαλή διαδικασία αλλαγής και αναμόρφωσης”.

Η εκπαίδευση στη φυλακή μπορεί να επιφέρει σημαντικές και σταθερές αλλαγές στην ιδεολογία και στον εξτρεμιστικό προσανατολισμό ενός κρατουμένου. Αν δεν προσφερθεί στα άτομα αυτά το αίσθημα ότι αποτελούν μέρος της κοινωνίας, αν δεν ενθαρρυνθούν να γίνουν ενεργοί πολίτες, θα απορρίψουν την κοινωνία και τις αξίες της.

Επιπλέον, οι κρατούμενοι που βρίσκονται σε κίνδυνο πρέπει να αποτελούν αντικείμενο μιας πλήρους και επαγγελματικής παρακολούθησης τόσο πριν όσο και μετά την αποφυλάκισή τους. Το επιστημονικό προσωπικό των καταστημάτων κράτησης (βλ., ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, κ.λπ.) θα πρέπει να είναι σε θέση να παρακολουθεί την εξέλιξη της συμπεριφοράς των κρατουμένων. Παράλληλα θα πρέπει να καταρτισθούν εξειδικευμένα προγράμματα αποριζοσπαστικοποίησης στις φυλακές, με μακροπρόθεσμη προοπτική και απώτερο στόχο την απομάκρυνση-απεμπλοκή αυτών των ατόμων από ακραίες ιδεολογίες και την ομαλή επανένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο. Τέλος, κρίνεται απαραίτητη η ενδυνάμωση της διυπηρεσιακής συνεργασίας και η ανάπτυξη προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στις φυλακές - συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης - και αποκατάστασης για να μπορέσουν

οι κρατούμενοι να διευκολυνθούν στην επανένταξή τους στην κοινωνία.

Η στρατηγική της Ε.Ε. στην αντιμετώπιση του φαινομένου

Από το 2005, οι προσπάθειες κατά της ριζοσπαστικοποίησης καθοδηγούνται από τη “Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης τρομοκρατών”. Η επικαιροποίηση της Στρατηγικής προετοιμάστηκε και εγκρίθηκε κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας το α' εξάμηνο του 2014.

Στο “Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για την Ασφάλεια 2015-2020”, το οποίο εγκρίθηκε από την Επιτροπή (28/04/2015), η τρομοκρατία και η ριζοσπαστικοποίηση περιλαμβάνονται στις κυριότερες απειλές, για τις οποίες τα Κράτη Μέλη καλούνται να συνεργαστούν να αντιμετωπίσουν.

Επίσης, η Επιτροπή αξιοποιεί το “Δίκτυο Ευαισθητοποίησης για τη Ριζοσπαστικοποίηση - Κέντρο Αριστείας/RAN-COE” το οποίο αρχικά συστάθηκε το 2011, ως Ευρωπαϊκό δίκτυο - ομπρέλα για την υποστήριξη του έργου των πρώτων ανταποκριτών των κ-μ και την ανταλλαγή - αξιοποίηση (εθνικών) εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών στην αναγνώριση, πρόληψη και αντιμετώπιση της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης, της τρομοκρατίας και του βίαιου εξτρεμισμού.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε (14-06-2016) επιπρόσθετα μέτρα με σκοπό την υποστήριξη των κρατών μελών στην προσπάθειά τους στην πρόληψη και αντιμετώπιση της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης η οποία οδηγεί στην τρομοκρατία, ενώ προσδιόρισε επτά συγκεκριμένους τομείς στους οποίους η συνεργασία, σε επίπεδο Ε.Ε., μπορεί να αποφέρει προστιθέμενη αξία:

- Καταπολέμηση της τρομοκρατικής προπαγάνδας και της παράνομης “ρητορικής μίσους” στο διαδίκτυο
- Αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης στις φυλακές
- Προώθηση της εκπαίδευσης, χωρίς αποκλεισμούς, καθώς και των κοινών αξιών της Ε.Ε.
- Προώθηση ανθεκτικών, ανοικτών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών και προσέγγιση των νέων
- Ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας
- Στήριξη της έρευνας, συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, παρακολούθηση και δημιουργία δικτύων (π.χ. RAN)
- Επικέντρωση στη διάσταση της ασφάλειας

Προσέγγιση σε εθνικό επίπεδο

Η αντιμετώπιση του φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης, με δεδομένη τη φύση του, απαιτεί την εμπλοκή μεγάλου αριθμού συναρμόδιων Υπηρεσιών/Φορέων (π.χ. Εσωτερικών & Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Παιδείας, Έρευνας & Θρησκευμάτων, Υγείας, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Εθνικής Άμυνας, Οικονομικών, Εξωτερικών, και Γενική Γραμματεία Μέσων Ενημέρωσης) έτσι ώστε να αναπτυχθούν οι κατάλληλες πολιτικές, με βασικό στόχο την: α) ανάλυση του φαινομένου σε βάθος β) καλλιέργεια κουλτούρας συνεργασίας με διυπηρεσιακή προσέγγιση γ) σχεδιασμός - υλοποίηση ενημέρωσης και επιμόρφωσης - εκπαίδευσης όλων των εμπλεκόμενων κρατικών Φορέων και δ) οικοδόμηση συνεργασιών με την Κοινωνία των Πολιτών.

Η εκπαίδευση προσωπικού πρέπει να αποτελεί μόνιμη και συνεχή μέριμνα και να απευθύνεται σε όλο το στελεχιακό δυναμικό των αρμόδιων Υπηρεσιών, οι οποίες εμπλέκονται στην αντιμετώπιση περιστατικών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε βίαιη ριζοσπαστικοποίηση -βλ., σχολεία, κοινωνικές υπηρεσίες, αστυνομία, δικαστικό σώμα, σωφρονιστικό σύστημα, κ.λπ.. Τα αντικείμενα των εκπαιδεύσεων πρέπει να περιλαμβάνουν και θεματικές, όπως ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα δημοκρατικά ιδεώδη, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και οι αρχές του κράτους δικαίου.

Η δημιουργία δικτύου εμπειρογνομόνων σε εθνικό επίπεδο αποτελεί, επίσης, μια βέλτιστη πρακτική για την πολυεπίπεδη

προσέγγιση του φαινομένου. Εδώ, θα μπορούσαν να συμμετέχουν και μη κρατικοί φορείς (ερευνητικά κέντρα, μη κυβερνητικές οργανώσεις, μεταναστευτικές κοινότητες, κ.λπ.).

Τέλος, απαιτείται οικοδόμηση εμπιστοσύνης και δεσμών μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατικών φορέων και των πολιτών, καθώς και δημιουργία μηχανισμών προστασίας και υποστήριξης ευάλωτων ομάδων/ατόμων για τα οποία ελλοχεύει περισσότερο ο κίνδυνος να ενταχθούν σε διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης.

Εν κατακλείδι

- Η ριζοσπαστικοποίηση δεν αποτελεί προνόμιο μίας θρησκείας ή ομάδας ανθρώπων συγκεκριμένων πολιτικών πεποιθήσεων και δεν απαντάται μόνο σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο ή μια συγκεκριμένη περιοχή.

- Η αντιμετώπισή της απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες πολλών φορέων, αλλά και τη βοήθεια από την ίδια την κοινωνία.

- Η ριζοσπαστικοποίηση δεν οδηγεί, κατ' ανάγκη, στο βίαιο εξτρεμισμό και/ή την τρομοκρατία.

- Τα όποια μέτρα σχεδιάζονται από την Πολιτεία και εφαρμόζονται από τα εντεταλμένα, για αυτόν το σκοπό, όργανα, σε καμία περίπτωση, δεν θα πρέπει να καλλιεργούν σιγματισμό, διακρίσεις και προκαταλήψεις απέναντι σε κοινωνικές ομάδες.

- Βασική και αμετάκλητη δέσμευση της Ελληνικής Πολιτείας παραμένει ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των δημοκρατικών ιδεωδών, της ισονομίας και των αρχών του Κράτους Δικαίου.

Για διευκρινήσεις, προσθήκες, σχόλια,
παρακαλούμε στείλτε e-mail στη διεύθυνση:

info@counter-radicalisation.gr &
kratikitm2@astynomia.gr

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ –
ΤΟΜΕΑΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ
(2014-2020)

Δράση συγχρηματοδοτούμενη σε ποσοστό 75% από κοινοτικούς πόρους και 25% από εθνικούς πόρους που θα βαρύνει τις πιστώσεις του υπ' αριθμ. 2016ΣΕ05020006 Έργου της ΣΑΕ 050/2 με τίτλο: "Δράσεις κατά της Ριζοσπαστικοποίησης και του Εξτρεμισμού".